

внутрішнього ринку конкурентними угрупованнями; 4) фінансово-політичний, тобто реструктуризація фінансової політики таким чином, який би сприяв розвитку підприємництва між Україною і країнами ЄС.

4. Кабінету Міністрів спільно з Національним Банком, міністерствами фінансів та економіки є доцільно розробити концепцію фінансової безпеки держави, яка б враховувала орієнтацію зовнішньої політики на інтеграцію в європейські структури і специфіку функціонування фінансової системи держави. До неї мають входити такі складові, як безпека монетарної політики - тобто відповідність валютної системи нормам, які діють в ЄС; безпека бюджетної політики - посилення ролі складових елементів бюджету в адаптації до середньозважених показників ЄС, переорієнтація податкової політики не лише на збільшення частини надходжень бюджету, а й на посилення його ролі в стимулюванні приватного сектору економіки, і створення таким чином передумов для того, щоб Україна могла вважатись країною з ринковою економікою; забезпечення політики обслуговування зовнішнього боргу, куди б входило створення відповідного контрольного органу в рамках Міністерства фінансів, який би здійснював моніторинг за функціонуванням коштів, що надходять від розміщення боргових зобов'язань серед провідних інвесторів світу, організація проведення навчального процесу серед частини держслужбовців щодо досягнення гнучкої системи управління борговими зобов'язаннями власними зусиллями, а не лише через консультаційне сприяння міжнародних фінансово-аналітичних служб.

1. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03. 06. 92 р. // Закони, постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою на п'ятій сесії (січень-липень 1992 р.). - К., 1992. - Ч. 2. - С. 144-146. 2. Шнирков О. Торгівля з ЄС: структурні бар'єри//Уряд. кур'єр. – 2005.– 6 груд.– С.5. 3. Кисельова Т. Безпека і якість продукції – наш головний біль // Урядовий кур'єр. - 2007 р. - 6 лют. 4. Архипов А., Городецкий А, Михайлов Б. Экономическая безопасность: оценки, проблемы, способы обеспечения // Вопр. экономики. - 1994. – № 12. - С. 36-44. 5. Косевцов В., Бінько І. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів : Монографія. - К. : НІСД, 1996. – 53 с. - (Сер. "Нац. безпека"; Вип. 1).

УДК 338.45:330.131.7

В.Є. Матвійшин

Національний університет «Львівська політехніка»

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ РЕЗЕРВУВАННЯ РИЗИКІВ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© В.Є. Матвійшин, 2009

Запропоновані підходи до використання методу резервування у зниженні рівня ризиків енергоресурсів машинобудівного підприємства. Окреслено особливості фінансового забезпечення процесів створення запасів та резервів у економічному середовищі з різним рівнем ризиків енергоресурсів машинобудівного підприємства.

Керівники спрямовуючи методи менеджменту на зниження рівня одних видів ризиків та їхніх наслідків, часто ігнорують інші існуючі та потенційні види ризиків підприємства. Аналіз літературних джерел та практики діяльності машинобудівних підприємств, дали змогу виокремити дві основні тези: будь-які види ризиків можна дослідити лише тоді, коли вони аналізуються в контексті їх взаємозв'язків із іншими ризиками, і жоден найефективніший метод зниження ризиків, що застосовується самостійно, не може їх ефективно мінімізувати. Через це ризики енергоресурсів є викликом для керівників різних рівнів управління підприємства. Намагаючись оптимізувати дію

енергетичних ризиків так швидко, як це тільки можливо, керівники повинні бути уважними до довготермінових наслідків своїх теперішніх рішень.

У практичній діяльності підприємств формування методів зниження ризиків розпочалось ще до наукового ототожнення та визначення самого поняття ризик. Зокрема, Найт Ф. виокремив такі способи зниження рівня ризиків: групування, спеціалізація, управління майбутнім, підвищення якості прогнозу, дифузія наслідків несприятливих випадковостей, уникнення окремих найризикованіших видів діяльності [1, с. 231-232].

Раціональним є поділ методів зниження ризиків на такі групи: превентивні (в межах застосування яких передбачають та уникають ризикових ситуацій); обмежуючі (спрямовані, насамперед, на лімітування розвитку ризикових ситуацій, що неможливо уникнути та обмеження у прийнятті ризикових управлінських рішень, які необхідно прийняти); компенсуючі (застосовуються після настання ризикової події та спрямовані на часткове або повне покриття збитків завданих ризиком) [2, с. 151; 3, с. 5].

Найпоширенішою класифікацією методів зниження рівня ризиків є поділ на внутрішні і зовнішні. До зовнішніх методів зниження ризиків відносять: розподіл ризику, страхування, деривативи. Серед внутрішніх методів зниження ризику прийнято виділяти: лімітування, резервування, диверсифікування, стратегічне та оперативне планування [4, с. 120-124; 5, с. 106].

Американські науковці вважають, що найдієвішими методами зниження ризику є: уникнення ризиків та відмова від реалізації ризикованих управлінських рішень (коли ризик є катастрофічним, загрожує існуванню самого суб'єкта, який прийме такий рівень ризику), зниження величини очікуваних збитків, превентивні заходи щодо запобігання збитків від дії невизначеності та ризиків, страхування та самострахування, розподіл ризику [6, с. 177-195].

Російські науковці вважають, що активне застосування таких методів, як перевірка партнерів з бізнесу та умов укладання контрактів, бізнес-планування, добір персоналу підприємства, організація захисту комерційної таємниці дає змогу отримати значні позитивні результати щодо скорочення негативних наслідків від дії ризиків та ймовірності їхнього виникнення [7, с. 150-152].

Також вітчизняні науковці пропонують виділяти такі групи методів зниження ризиків: методи запобігання ризиків (диверсифікація, ухилення від ризику, запобігання збиткам, мінімізація втрат, передача контролю за ризиком) та методи контролювання ризиків (прийняття ризиків та передача ризиків) [8, с. 44-55].

Борисова Т. пропонує поділяти методи зниження ризиків за часом їхнього застосування: доподійні, під час події та післяподійні. А також поділяє методи зниження ризиків за характером ставлення до ризикової події: зниження одночасно ймовірності настання та величини можливих негативних наслідків ризиків, зниження лише ймовірності негативних наслідків ризиків та зниження лише обсягів негативних наслідків від дії ризиків [9].

Окрім того, до дієвих методів зниження ризиків Н.Подольчак пропонує віднести: лобювання корпоративних інтересів, перехрещення директорату (перетин за вкладом органів управління підприємства), створення венчурних підприємств, злиття та об'єднання підприємств [10, с. 29-32]. Більшість із запропонованих методів є унікальними і лише зрідка використовуються вітчизняними машинобудівними підприємствами саме з метою зниження лише ризиків енергоресурсів. Однак, лобювання корпоративних інтересів на ринку енергоресурсів, перехрещення директорату машинобудівних підприємств із ресурсозабезпечуючими компаніями та злиття машинобудівних підприємств із виробниками та постачальниками енергоресурсів, дали б змогу суттєво знизити рівень ризиків енергоресурсів у діяльності підприємства.

Резервування у практичній діяльності машинобудівного підприємства полягає у створенні резервів енергоресурсів або фінансових фондів для уникнення істотних негативних наслідків від дії ризиків або покриття збитків спричинених ними. Особливо актуальним є цей метод у випадку прогнозованих енергоресурсних ризиків машинобудівного підприємства. Враховуючи прогнозованість та непрогнозованість ризиків, та наявність або відсутність резервів для їхнього зниження, а також вивчення досвіду застосування цього методу у діяльності машинобудівних підприємств, а саме ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод», ЗАТ «Автонавантажувач», ВАТ

«Львівський завод фрезерних верстатів», ВАТ «Конвеєр», СП «Сферос Електрон» та інших, можна сформувати матрицю використання резервування при зниженні ризиків енергоресурсів (рис. 1).

Види ризиків	Прогнозовані	Активне резервування	Незарезерованість прогнозних ризиків
	Непрогнозовані	Нецільове резервування	Відсутність резервів через непрогнозованість ризиків
		Створення резервів	Відсутність резервів Резервування

Рис. 1. Матриця можливостей використання резервів у зниженні ризиків енергоресурсів машинобудівного підприємства

Створення резервів вимагає від підприємства додаткових витрат ресурсів, оскільки резерви необхідно накопичити або закупити, інвестувати кошти в зберігання та контролювання резервів, забезпечити логістичне управління резервами тощо. Підприємство фактично створює, витрачаючи власні кошти, страхові фонди із енергетичних ресурсів, що у практичній діяльності називається самострахуванням. У формуванні резервів, як правило, неможливо уникнути таких негативних наслідків, як погіршення показників фондівддачі, вимивання з обороту і фіксація частини обігових коштів і, як наслідок, зменшення їхньої оборотності.

Резерви можна сформувати не з усіх енергоресурсів, зокрема резервуванню не підлягають – газ та електроенергія. Найважливішим принципом створення резервів є їхня оптимізація, тобто мінімальні витрати на формування резервів та їхня достатність при виникненні негативних наслідків дії ризиків. Достатність означає покриття в повному обсязі задіяних підприємству збитків та втрат.

Метод резервування особливо ефективний для зниження рівня сезонних ризиків енергоресурсів. Більшість ризиків енергоресурсів у діяльності машинобудівного підприємства мають сезонний характер. Створювати резерви для сезонних ризиків доцільно з метою згладжування пікових точок у рівні цих ризиків. Резерви формуються у періоди коли ціни на необхідні енергоресурси є мінімальними.

Альтернативним методом резервування у зниженні сезонних ризиків є диверсифікація. При зниженні рівня ризиків енергоресурсів за допомогою диверсифікації необхідно вибирати енергоресурси із протилежними фазами коливання ризиків.

Перевага резервування полягає в тому, що підприємство створює запаси у натуральній формі, і у випадку втрат енергоресурсів відсутні простої у діяльності підприємства через його нестачу. А при використанні страхування, втрата ресурсу передбачає грошову компенсацію і підприємство може нести додаткові втрати у зв'язку із перетворенням страхових виплат у необхідні для підприємства енергоресурси. Враховуючи наведені переваги методу резервування ризиків, слід зазначити, що цей метод є особливо актуальним для вітчизняних машинобудівних підприємств. Оскільки середовище діяльності таких підприємств є турбулентним, а зовнішні логістичні системи практично непрацюють у вітчизняних реаліях. Застосування сучасних підходів менеджменту, які дали б змогу уникати запасів є неможливим.

Якщо ризики є прогнозованими, передбачуваними та наявні ресурси для створення резервів, то підприємству доцільно активно формувати резерви. Такі резерви створюються із ресурсів втрата яких є наймовірнішою, і для закупівлі яких необхідний певний період часу. При активному резервуванні підприємство може чітко визначити ефективність та доцільність створення резервів.

Якщо через певні причини резервів нестворено, а ризики є прогнозованими слід розглянути можливість використання альтернативних методів зниження ризиків (страхування, лізинг, диверсифікація, розподіл ризику тощо). Особливо небезпечно для діяльності підприємств відсутність запасів у випадку непрогнозованості ризиків енергоресурсів.

Іноді резерви створюються на підприємствах навмання, інтуїтивно. Таке нецільове резервування часто виявляються ефективним при виникненні непрогнозованих ризиків енергоресурсів. Нецільове резервування використовується коли підприємство має на певний період часу пільговий доступ до енергоресурсів (безкоштовне транспортування енергоресурсів або зберігання, суттєва знижка ціни на оптову закупівлю енергоресурсів тощо), а очікуваний рівень втрат від ризиків буде значним у порівнянні із витратами на створення резервів.

1. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль / академия народного хозяйства при Правительстве РФ; Центр эволюционной экономики / М.Я. Каждан (пер с англ.) – М.: Дело, 2003. – 359 с. 2. Єфімова Г.В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозбереження в промисловості (на прикладі машинобудування). – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.01 – Економіка промисловості. – Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса, 2002.- с. 21. 3. Управління підприємницьким ризиком / за заг. ред. Д.А. Штефанича. – тернопіль: «Економічна думка», 1999. – 224 с. 4. Уткин Э.А. Антикризисное управление. – М.: Ассоциация авторов и издателей “Тандем”. Издательство ЭКМОС, 1997. – 400 с. 5. Гранатуров В.М., Шевчук О.Б. Ризики підприємницької діяльності. Проблеми аналізу. - К.: Зв'язок, 2000. – 152 с. 6. Risk Management and Insurance: Seventh Edition / С. Artur Williams, Michael L. Smith, Peter C. Young. – McGraw, 1995. – 680 p. 7. Лануста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности. - М.: ИНФРА-М, 1998. – 223 с. 8. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2003. – 188 с. 9. Борисова Т.М. Модель маркетингового забезпечення системи антиризикових заходів / Т.М. Борисова // Галицький економічний вісник. – 2006. - № 4. – С. 54-61. 10. Подольчак Н.Ю. Класифікація ризиків та методи їх зниження // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку”. – Львів НУ «Львівська політехніка». - 2002. - №457. – С. 23-32.

УДК 65.012.12 (075.8)

О.Г. Мельник

Національний університет «Львівська політехніка»

ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНА ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ*

© О.Г. Мельник, 2009

В сучасній економічній ситуації в Україні функціонування промислових підприємств, зокрема і машинобудівних, є надзвичайно ускладненим через проблеми з фінансуванням їх діяльності і розвитку, інфляційні процеси, девальвацію національної валюти, техніко-технологічну застарілість виробничої бази тощо. Падіння обсягів виробництва промисловості протягом січня-лютого 2009 р. порівняно з аналогічним періодом 2008 р. становило у середньому 37%, тоді як у машинобудуванні – 53,7%. 2008 р. закінчився збитками для 36,9% машинобудівних підприємств України і цей показник на 16% перевищив величину збиткових підприємств за результатами 2007 р. Такі загрозливі тенденції

* Наукові дослідження за тематикою проводились за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених.